

CATALUNYA I FUTUR: ÀMBIT DE POLÍTICA

FERRAN REQUEJO I COLL,

SECCIÓ DE FILOSOFIA I CIÈNCIES SOCIALS

Els principals objectius de Catalunya en l'àmbit polític es poden resumir en l'establiment d'una democràcia avançada que inclogui el reconeixement de la seva personalitat nacional diferenciada, la màxima capacitat de decisió pròpia en els àmbits polític, econòmic, social, cultural, lingüístic, ecològic, de benestar i de recerca; un sistema institucional que combini elements de democràcia representativa, democràcia participativa i democràcia directa; un estat de dret de qualitat en l'exercici dels drets i les llibertats; una separació efectiva de poders; un sistema de benestar de qualitat basat en els drets socioeconòmics; l'establiment d'una igualtat efectiva de gènere; la promoció de la cohesió social en una societat creixentment multicultural, així com l'exercici d'un paper rellevant en la política europea i internacional. En definitiva, l'objectiu és l'establiment d'una democràcia de qualitat ètica i funcional, oberta al món, a partir de les particularitats específiques de la societat catalana. Una democràcia que esdevingui punt de referència dins dels sistemes polítics del món, especialment en alguns àmbits concrets.

Naturalment, el possible assoliment d'aquests objectius variarà en cas que Catalunya esdevingui o no un estat independent en els propers temps. Tot apunta que, si així fos, la probabilitat d'assolir aquests objectius augmentaria significativament en no haver de dependre de les institucions ni dels actors polítics, jurídics, socioeconòmics i culturals de l'Estat espanyol que coarten constantment la llibertat de decisió col·lectiva del país.

Les democràcies liberals inclouen sempre un estat de dret, però no tots els estats de dret són iguals en termes de qualitat liberal, democràtica, social i cultural. La juxtaposició d'arguments de caràcter normatiu (ètics i funcionals), d'arguments basats en l'experiència empírica de la política comparada, així com les característiques històriques i fàctiques del país apunten la conveniència que el futur disseny institucional combini les perspectives de representació i participació, de negociació i deliberació, en el marc de les anomenades *democràcies de consens*. Es poden trobar exemples de mesures institucionals avançades en els casos, per exemple, de Canadà, Suïssa, els Estats Units, Bèlgica, el Regne Unit, Holanda o els països nòrdics.

En aquest sentit, en les tres darreres dècades, en algunes democràcies representatives s'ha constatat que els procediments de control polític i legal dels governants són dèbils i ineficients —a l'Estat espanyol, els índexs de corrupció resulten elevats en termes de política comparada de les democràcies occidentals—, així com un augment de les desigualtats internes, fenòmens que han dut a bona part de la ciutadania a percebre la classe política com un estament allunyat de la seva realitat i més controlat sovint per poders econòmics i per *lobbies* que no pas per l'electorat i la ciutadania. Algunes possibles mesures a implementar en l'àmbit institucional serien la introducció de procediments de democràcia participativa, així com procediments que incorporessin entitats independents, amb prestigi professional, en la presa pública de decisions (agències independents).

En relació amb la forma de govern, el cas de Catalunya presenta unes característiques que el fan més proper al parlamentarisme: societat pluralista,

sistema de partits, tradició de consens. D'altra banda, una democràcia liberal del segle XXI ha de pensar quin model territorial s'ajusta més a les seves característiques històriques i empíriques. De nou, aquesta qüestió dependrà de si finalment Catalunya assoleix la independència política o continua vinculada a l'Estat actual. Les demandes i els objectius relacionats amb l'emergència de nivells de govern supraestats, el reconeixement i l'acomodació política de les minories nacionals i culturals o les demandes d'aprofundiment democràtic han implicat, en les darreres dècades, una revisió dels models tradicionals de la divisió territorial de poders. L'anàlisi d'aquests models inclou tant el criteri del grau de centralització/descentralització (mesurat a partir de la juxtaposició de diferents variables i indicadors), com també el grau de federalització institucional, el caràcter competitiu o cooperatiu entre els diversos nivells de govern i una institucionalització de caràcter més simètric o asimètric. En tot cas, sigui quin sigui el model territorial adoptat, caldria evitar les duplicitats, les ineficiències i l'opacitat de l'actual model autonòmic i local espanyol, tot acostant les institucions catalanes als ciutadans i a la diversitat territorial i l'heterogeneïtat demogràfica del país.

Catalunya hauria de comptar en el futur amb una suficiència de recursos econòmics i fiscals, un sistema d'infraestructures físiques i tecnològiques de primer ordre que li permetessin un desenvolupament sostenible en un món globalitzat; uns recursos que li permetessin desenvolupar un estat del benestar que s'aproximés als models nòrdics de caràcter universalista, que establís tant la disminució de la pobresa i de les desigualtats internes —dos objectius que requereixen polítiques no coincidents— com una promoció de l'economia catalana, la qual podria competir al món en diversos sectors estratègicament definits com a prioritaris —entre d'altres, els vinculats a l'economia del coneixement. La construcció d'un estat del benestar que optimitzés els criteris d'equitat i d'eficiència no partiria de zero, sinó que s'hauria de desenvolupar a partir de les inèrcies que provenen del model actual. A més de les qüestions associades als processos de *path dependency* ('dependència del camí'), s'hauran de tenir presents algunes característiques empíriques del país, com la xarxa d'empreses productives petites i mitjanes, la distribució demogràfica o el fort component multicultural.

Altres mesures institucionals serien l'establiment d'un sistema electoral que combinés els criteris de proporcionalitat i de territorialitat —la distribució geogràfica de la població a Catalunya és de les més heterogènies d'Europa—, així com, en cas d'esdevenir un estat independent, la implementació d'un procés constituent que, entre altres objectius, inclogués un sistema de control judicial de la constitucionalitat i un procediment de reforma constitucional adaptat a les característiques del sistema polític i de la societat catalana.

Finalment, Catalunya podria esdevenir en els propers anys també referència internacional en la defensa dels drets de les minories nacionals, ètniques i culturals. Aquest objectiu inclou tant la qüestió dels refugiats i de les migracions internacionals com la gestió del pluralisme cultural i religiós intern. De nou, els escenaris alternatius que Catalunya esdevingui o no un estat independent

condicionen la presència institucional i l'eficiència efectiva de les actuacions de la Generalitat i de la societat civil catalana en els àmbits europeu i internacional. Les anàlisis de política comparada constaten una creixent importància de les polítiques exteriors de les unitats constituents dels estats federals desenvolupats (increments de pressupost, oficines exteriors, nombre d'accions). En cas que no s'assoleixi la independència a curt termini, caldria procurar establir unes relacions intergovernamentals dins l'Estat favorables a un màxim nivell de polítiques exteriors. Aquestes relacions es poden analitzar a partir de tres criteris: *a*) relacions competitives o cooperatives, *b*) relacions formals o informals i *c*) relacions permanents o temporals. Idealment, en el cas de Catalunya caldria probablement afavorir relacions intergovernamentals de caràcter competitiu, formal i permanent (com els casos de Canadà i el Quebec, en contrast amb les relacions més cooperatives, informals i temporals del Regne Unit i Escòcia). En aquest sentit, també resultarà convenient establir una participació efectiva en les institucions internacionals i en *policy networks* ('xarxes de polítiques') de l'àmbit de la política exterior. El que està en joc, en definitiva, és la protecció i la promoció dels valors, els interessos i la identitat de Catalunya en un món global creixentment interconnectat.